

การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบ ในสังคมไทย

Development of Knowledge Centers for Prototype Communities in Thailand

พระครูพิลาศธรรมากร (ณัฐพล ประชุมหะ)*

เดชา ตาละนีก** และพัลลภ หารุกัจจา***

Phrakhrupiladdhammakorn (Natthaphon PRACHUNHA),

Decha TALANUEK, and Panlob HARUKHUMJA

* * * * * มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand

ตอบรับบทความ (Received) : 11 ต.ค. 2566

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 22 ม.ค. 2567

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 6 ธ.ค. 2566

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 8 ก.พ. 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในเขตเมือง 2) เพื่อพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในยุค 4.0 และ 3) เพื่อประเมินนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และนำเสนอศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบในสังคมไทย การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนเขตเมือง 3 พื้นที่ คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 การวิจัยนี้มีรูปแบบเป็นการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 รูป/คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วมประเมินความพึงพอใจจำนวน 240 รูป/คน ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินความพอใจ ใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. แนวทางการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตเมือง จากผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ให้แนวทางการออกแบบพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์บน Google Sites ออกแบบและพัฒนาพื้นที่เรียนรู้นวัตกรรมชุดความรู้ จำนวน 3 ศูนย์ คือ 1) ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน วัดสวนดอก พระอารามหลวง พัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เชิงสร้างสรรค์ จำนวน 7 ชุด คือ (1) ประวัติวัดสวนดอก (2) พระบรมธาตุเจดีย์ (3) พระวิหารหลวง (4) พระอุโบสถพระเจ้าเก้าตื้อ (5) กุเจ้านายฝ่ายเหนือ (6) อนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัย (7) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) ศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง พัฒนานวัตกรรมชุด

ความรู้จำนวน 10 ชุด คือ (1) ประวัติวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (2) พระบรมธาตุเจดีย์เจ็ดยอด (3) พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าติโลกราช (4) สัตตมหาสถานทั้ง 7 แหล่งเรียนรู้สำคัญตามรอยพระพุทธศาสนา 3) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านการปฏิบัติธรรม วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) พัฒนานวัตกรรมชุดความรู้จำนวน 9 ชุด คือ (1) ประวัติวัดร่ำเปิง (2) อุโบสถ (3) วิหารลายคำ (4) การปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 (5) สถานที่ขึ้น-ลาพระกรรมฐาน (6) กุฏิเจ้าอาวาสสถานที่สอบและส่งอารมณ์กรรมฐาน

2. การพัฒนาพื้นที่และนวัตกรรมชุดความรู้เชิงสร้างสรรค์ บนเว็บไซต์ด้วยโปรแกรม Google Sites บรรจุชุดความรู้แบบ E-Book เรียนรู้จากการสแกน QR-Code ผลการศึกษา ได้พื้นที่และนวัตกรรมชุดความรู้เชิงสร้างสรรค์ต้นแบบในชุมชนเมือง เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

3. ผลการประเมินความพร้อม การบริการ การให้ความรู้ ของพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านประวัติศาสตร์ชุมชน อยู่ในระดับดี คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.25 พื้นที่ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับดี คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.20 พื้นที่การปฏิบัติธรรม อยู่ในระดับดี คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.19 จึงนำเสนอศูนย์เรียนรู้และนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ต้นแบบในชุมชนเมือง

คำสำคัญ: การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ นวัตกรรมชุดความรู้ ชุมชนต้นแบบ
สังคมไทย

Abstract

This article is a part of the research project titled “Development of Knowledge Centers for Prototype Communities in Thailand”. The objectives of the study are as follows: 1) to study the design concepts and develop learning centers for urban communities; 2) to develop community based innovative learning with the temple being the driving force for Thailand to become a learning society in the industry 4.0 era; and 3) to evaluate learning innovations to promote creative learning and present a prototype learning center Communities in Thailand. The study aims to establish three distinct learning centers: a community-based history learning center at Wat Suan Dok, a community-based learning center for early Buddhist history at Wat Jed Yod and a community-based learning center for Dhamma practice at Wat Ram Poeng in Chiangmai province. The methodology is grounded in research and development, with a sample size of 240 participants. Descriptive statistical methods, including mean and standard deviation, were employed for data analysis.

The study revealed the following key findings:

1. The concept of designing and developing urban community-based learning centers was given by technology experts. These key contributors designed and developed online learning spaces by building websites on Google Sites. The resulting learning areas and innovative knowledge packs on Google Sites in the three centers are

as follows: Firstly, for the Community-based History Learning Center, Wat Suan Dok, Phra Aram Luang, seven sets of creative knowledge innovation were devised, namely (1) History of Wat Suan Dok, (2) Phra Borommathat Chedi, (3) Phra Wihan Luang, (4) Phra Ubosot Phra Chao Kao Tue, (5) Cremation ashes of the North royal family of Chiang Mai, (6) Monument of Kruba Chao Sriwichai and (7) Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Secondly, for the Learning Center for History of Buddhism, Wat Chet Yot, Phra Aram Luang, ten sets of knowledge Innovation were devised, namely (1) History of Wat Chet Yot, (2) Phra Borommathat Chedi Chet Yot, (3) Statue of King Tilokarat and (4) The Seven Satta Mahasathan, an essential learning site that represents Buddhism. Thirdly, for the Model of Community Learning Meditation Center, Wat Ram Poeng (Tapotaram) nine sets of knowledge innovation were devised, comprised of (1) History of Wat Ram Poeng, (2) Ubosot, (3) Wihan Laikham, (4) Practice of Meditation Based on Four Foundations of Mindfulness, (5) a site to end meditation class, and (6) Abbot's cell, a site to test somebody's meditation ability.

2. The development of an innovative learning area within the Google Sites program, featuring an E-book accessible through QR-code scanning, signifies a groundbreaking approach to community knowledge enhancement in Thai society. This initiative aims to propel Thailand towards becoming a creative learning society, leveraging technology to disseminate knowledge effectively.

3. The assessment indicates that the readiness of community learning services in the historical domain is commendable, scoring 4.25%. Similarly, the historical area of Buddhism and the Dhamma practice area demonstrate a good level, accounting for 4.20% and 4.19%, respectively. In light of these positive evaluations, we propose the establishment of a Learning and Innovation Center to serve as a model for promoting creative learning within urban communities.

Keywords: Learning Area Development, Innovation Promotes Creative Learning, Community Model, Thai Society

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ในครั้งพุทธกาล พระโพธิสัตว์พระนามว่า พระสิทธัตถะ ได้แสวงหาหนทาง การหลุดพ้นจากการเวียนตายเวียนเกิดจึงได้แสวงหาความรู้จนเจนนจบทหลักสูตรถึง 18 ศาสตร์¹ และเมื่อพระชนมายุได้ 29 พรรษา ทรงเลือกวิถีการเรียนรู้ในการค้น พบตัวเองโดยการเสด็จออกบรรพชา พร้อมทั้งศึกษาเล่าเรียนจากพระอาจารย์จน จบสมบัติ 8 ประการ² ทรงบำเพ็ญเพียรด้วยการเสพ 2 ทาง คือ เสพกามคุณ (กามสุขัลลิกานุโยค) ทรมานพระองค์ (อตตกิลมณานุโยค)³ พบว่ามีได้เกิดองค์ ความรู้ที่จะช่วยให้ตนเองและชาวโลกทั้งหลายพ้นทุกข์ได้ พระองค์หันมาบำเพ็ญ เพียรทางจิต พิจารณาหยั่งรู้โดยยึดหลักการปฏิบัติตามทางสายกลาง⁴ (มัชฌิมา ปฏิปทา) จนได้บรรลุบุพเพนิวาสานุสติญาณ บรรลุจตุปปาตญาณ และได้บรรลุ อาสวัคขญาณ รวมเรียกว่า วิชา 3⁵ สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การ ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เกิดขึ้นมีกระบวนการเรียนรู้หรือการศึกษา

¹ คัมภีร์โลกนิติและธรรมนิติได้กล่าวถึง 18 ศาสตร์ ได้แก่ 1) สุตติ ว่าด้วยความรู้ ทัวไป 2) สัมมติ ว่าด้วยความรู้กฎธรรมเนียม 3) สังขยา ว่าด้วยการคำนวณ 4) โยคยันตร์ ว่าด้วยการช่างการยন্ত্র 5) นีติ ว่าด้วยนิติศาสตร์ 6) วิเสสิกา ว่าด้วยความรู้อันให้เกิด มงคล 7) คันธัพพา วิชาธรรมา 8) คณิกา วิชาบริหารร่างกาย 9) ธนุพเพธา วิชายิงธนู 10) ปุราณา โบราณคดี 11) ติกิจฉา วิชาแพทย์ 12) อติหาสา ตำนานหรือประวัติศาสตร์ 13) โชติ ดาราศาสตร์ 14) มายา ตำราพิชัยสงคราม 15) ฉันทสา การประพันธ์ 16) เกตุ วิชาพูด 17) มันทา วิชามนต์ 18) สัททา วิชาไวยากรณ์. (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 32. อ้างคำว่า “ศิลปศาสตร์.”)

² ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสนัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ และเนวสัญญานาสัญญายตนะ รวมเรียกว่า สมบัติ 8 ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. 1/215/203 (ไทย.มจร)

³ วิ.มหา. 4/13/20 (ไทย.มจร)

⁴ วิ.มหา. 4/13/21 (ไทย.มจร); ม.มู. 12/33/31 (ไทย.มจร)

⁵ วิ.มหา. 1/14/7 (ไทย.มจร)

ค้นคว้าอย่างเป็นระบบ และได้ทดลองปฏิบัติด้วยพระองค์เอง หลักการพัฒนาตนในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในหลาย ๆ สูตร เช่น ในวัชชีปุตตสูตร และปฐมสิกขาสูตร⁶ ในทุติยสิกขัตตยสูตรได้กล่าวถึงสิกขา 3 ประการ คือ 1) อธิศีลสิกขา (ศีล) 2) อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) 3) อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) ดังนี้ “อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เป็นการฝึกฝนจิตใจตามแนวทางพระพุทธศาสนา มุ่งพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ สงบ และรู้แจ้งความจริงของชีวิต การฝึกฝนทั้ง 3 ประการนี้ จะช่วยนำพาผู้ฝึกไปสู่ความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง”⁷ เป็นหลักการพัฒนาตน ในประวัติศาสตร์การเรียนรู้ทางตะวันตก นักคิดทางปรัชญาและจิตวิทยาได้คิดค้นเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์ขึ้นประมาณ ศตวรรษที่ 18-19 ได้พยายามศึกษาเรื่องการเรียนรู้โดยมีกฎที่เรียกว่า กฎการเชื่อมโยงเบื้องต้น (The Primary Law Association) กฎนี้เป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งอริสโตเติล (Aristotle) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของความคิดนี้ และได้วางหลัก 3 ประการ⁸ เป็นกฎพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ คือ 1) สิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน (Law of Contiguity) 2) สิ่งที่เกิดขึ้นมีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Law of Similarity) และ 3) สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม (Law of Contrast) จากอิทธิพลของแนวคิดการเชื่อมโยงสัมพันธ์นี้ได้มีทฤษฎีการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย คำว่า “การพัฒนา” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดีมากขึ้น การกระทำที่เป็นเหตุให้บางสิ่งบางอย่างเจริญเติบโตขึ้น หรือการขยายออกเพื่อให้ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม⁹ ส่วนการพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้วยการจัดการวางแผนทำ

⁶ อัง.ต.ก. 20/85, 87/310-314 (ไทย.มจร)

⁷ อัง.ต.ก. 20/89/314-317 (ไทย.มจร)

⁸ อุบลรัตน์ เฟื่องสลิตย์, จิตวิทยาการเรียนรู้ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549), 6.

⁹ คณาจารย์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ความจริงของชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2547), 173.

ข้อตกลงกัน และลงมือปฏิบัติในการพัฒนาให้คนในชุมชนมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ภายในชุมชน สร้างความสุขของมวลมนุษย์ ให้มีทั้งคุณธรรม จริยธรรม ไปด้วยกัน¹⁰

แนวคิดการพัฒนาชุมชนในเมือง¹¹ การศึกษาควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ผ่านสังคมการศึกษา (Educational society) เน้นการพัฒนาชุมชนในเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ให้คนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการสร้างการเรียนรู้จากวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เน้นการสร้างให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ ที่ทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถเอื้ออำนวย และกระตุ้นให้คนในสังคมได้เกิดการเรียนรู้ผ่านการใช้ชีวิตประจำวันได้ หลักการบริหารจัดการเมืองการศึกษาเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยในสังคมเป็นงานหลัก ได้แก่ สถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน เช่น โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย และร่วมกับชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นวัดหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือองค์กรพัฒนาในชุมชน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อประสานการพัฒนาแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของศูนย์กลางทั้งสองศูนย์กลางอย่างครบถ้วนและเหมาะสม และมีภาคเอกชนเป็นภาคีรองเพื่อทำหน้าที่พัฒนาเมืองตามแนวทางที่ภาคีหลักได้กำหนดไว้¹² ซึ่งได้มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตั้งแต่ พ.ศ. 2560-2564 นี้ประกอบด้วยพันธกิจ 6 ด้าน ตามพันธกิจคณะสงฆ์ คือ ด้านการ

¹⁰ วิทยากร เชียงกุล, *พัฒนาชุมชน-พัฒนาสังคม* (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527), 17-18.

¹¹ พนิต ภูจินดา และยศพล บุญสม, “แนวคิดการพัฒนาเมืองต้นแบบ,” *วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม*, ปีที่ 3, ฉบับที่ 1, (มกราคม - มิถุนายน 2559): 38.

¹² ศิรินทิพย์ อิศาสะวิน, “‘วัด’ ต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน,” *สสส*, 30 พฤศจิกายน 2553, <https://www.thaihealth.or.th/?p=246301>.; พนิต ภูจินดา และยศพล บุญสม, “แนวคิดการพัฒนาเมืองต้นแบบ,” : 39.

ปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ของรัฐบาล¹³ การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ (Knowledge Center) สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ องค์ความรู้ที่จะพัฒนาชุมชนให้กับมนุษย์ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสสังคมสร้างสรรค์ (Creative Society) ที่ให้ความสำคัญกับการใช้ความรู้ความสามารถมาต่อยอดเป็นการผลิตที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดในรูปแบบใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้มุ่งเน้นให้ศูนย์การเรียนรู้เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวคิดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เป็นแนวทางที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนศูนย์การเรียนรู้ควรได้รับการวางผังอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน แห่งอนาคตจึงให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินและโครงสร้างพื้นฐานเมือง เพื่อสร้างประสิทธิภาพผ่านการประสานประโยชน์และการจัดสรรการใช้สอยพื้นที่อย่างเหมาะสม¹⁴

ในอดีต “วัด” ต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน เป็นศูนย์รวมของสรรพสิ่ง หลากหลายกิจกรรมอยู่ที่วัด แม้แต่เรื่องของการศึกษาเล่าเรียน จนเป็นที่มาของคำว่า บวชเรียน แต่ในปัจจุบันดูเหมือนว่า “วัด” กลับมีบทบาทต่อชุมชนลดน้อยลง แต่ในสังคมปัจจุบัน ด้วยข้อจำกัดหลายประการไม่ว่าจะเป็นการจราจรที่แออัด ช่วงเวลาที่ไม่เอื้ออำนวย ฯลฯ ทำให้การเข้าวัดของคนไทยกลายเป็นเรื่องยาก บางครั้งการเข้าวัดแต่ละครั้งต้องมีการวางแผน

¹³ แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูป กิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”, บรรณาธิการโดย พระราชวรเมธี และคณะ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560), 21. <http://www.buddhism4.com/web/download/book%201.pdf>.

¹⁴ พันิต ภูจินดา และยศพล บุญสม, “แนวคิดการพัฒนาเมืองต้นแบบ,”: 39.

เชื่อว่านี่ก็อาจจะเข้าก็เดินเข้าไปได้ทันทีเหมือนก่อน แม้บางวัดพยายามรณรงค์ให้คนเข้าวัด ถึงกับมีการเปิดให้เข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดช่วงเย็นหรือค่ำหลังเลิกงาน แต่คนส่วนหนึ่งก็ยังลำบากที่จะเข้าวัดอยู่ดี¹⁵ การเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น องค์คณะสงฆ์นั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะส่งเสริม เผยแผ่ให้เป็นที่ไปตามเจตนารมณ์ของพระพุทธองค์ คือ การเข้าถึงและเข้าใจธรรมเพื่อนำมาประยุกต์ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคล ชุมชน และ สังคมอย่างกว้างขวาง¹⁶

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง โดยการเชื่อมโยงกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ถนนนิมมานเหมินท์ ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะจังหวัดเชียงใหม่¹⁷ มีเส้นทางเชื่อมโยง ดังนี้ 1) ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน วัดสวนดอก พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศูนย์การเรียนรู้การปฏิบัติธรรมวัดไร่เปิง (โตไปทาราม) จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) ศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ด้วยการใช้ QR Code สแกน พร้อมทั้งจัดทำ E-Book โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา ด้านประวัติศาสตร์ และด้านวิปัสสนากรรมฐาน

¹⁵ ศิรินทิพย์ อิศาสะวิน, “‘วัด’ ต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน,” สสส, 30 พฤศจิกายน 2553, <https://www.thaihealth.or.th/?p=246301>.

¹⁶ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ และคณะ, “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย,” (รายงานการวิจัย, สำนักสนับสนุนสุขภาพขององค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2556), 4.

¹⁷ จังหวัดเชียงใหม่, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ Chiangmai Smart City Strategy Plan (เชียงใหม่: ม.ป.พ.), 2562.

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในเขตเมือง
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในยุค 4.0
3. เพื่อประเมินนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และนำเสนอศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบในสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย มีรูปแบบเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR) รูปแบบกระบวนการวิจัย คือ (1) ศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ (Knowledge Center) และการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (2) การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและพัฒนาพื้นที่ กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบในเขตเมือง 3 ศูนย์การเรียนรู้ (3) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาเมืองอัจฉริยะในชุมชน ทั้ง 3 พื้นที่ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ระยะที่ 1 การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เชิงสร้างสรรค์
(1) การสำรวจ สังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นการ

ดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ หรือการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการบรรจุ รายละเอียดลงใน QR Code รวมทั้งลักษณะที่เหมาะสมของ QR Code ที่ ต้องการให้พัฒนา ผลการดำเนินการในขั้นตอนนี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนา QR Code ได้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการในการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ของ ชุมชนต้นแบบ (Knowledge Center) (2) พัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิง สร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบ โดยการดำเนินการนำความรู้และผลการวิจัยเชิงสำรวจ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีจาก วิทยาลัยศิลปะ สื่อ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้จากขั้นตอนที่หนึ่ง นำมาออกแบบและพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบใน เขตเมือง ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน

ระยะที่ 2 ประเมินนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ปรับปรุง แก้ไข และนำเสนอศูนย์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง คือ ประเมินผลการพัฒนา Google Sites, QR Code ตรวจสอบความเหมาะสม ประสิทธิภาพของนวัตกรรมชุดความรู้ ถ้าหากผลการตรวจสอบความเหมาะสม และประสิทธิภาพยังไม่เป็นที่พึงพอใจหรือมีบางส่วนที่ไม่สมบูรณ์จะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจนกระทั่งมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สำหรับการทดลองใช้ Google Sites, QR Code และชุดความรู้ จะ ดำเนินการทดลองกับกลุ่มเป้าหมายขนาดกลาง เป็นการนำ Google Sites, QR Code และชุดความรู้ ไปทดลองกับกลุ่มกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มคนในพื้นที่ ทั้ง 3 แห่ง ๆ ละ 80 คน ได้แก่ นักศึกษาระดับอุดมศึกษา นักท่องเที่ยว และ ประชาชนทั่วไปรวมเป็นจำนวนทั้งหมด 240 คน แบบประเมินความพึงพอใจ ใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำผลการวิจัย เผยแพร่ด้านการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ (Knowledge Center) ในลักษณะเป็น

Google Sites, QR Code และชุดความรู้ และรูปเล่มเอกสารเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน และมอบนวัตกรรมชุดความรู้ต้นแบบ QR Code ให้กับชุมชนต้นแบบในเขตเมืองทั้ง 3 ศูนย์ ได้ใช้ประโยชน์

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ นักศึกษา และกลุ่มชาวบ้านในชุมชนทั้ง 3 แห่ง กลุ่มทดสอบนวัตกรรมจำนวนแห่งละ 80 รูป/คน รวมเป็นทั้งหมด 240 รูป/คน

3.3 พื้นที่การวิจัย ศูนย์การเรียนรู้ (Knowledge Center) ซึ่งสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง โดยการเชื่อมโยงกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะถนนนิมมานเหมินท์ อำเภอเมืองเชียงใหม่มีเส้นทางเชื่อมโยง ดังนี้ (1) ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน วัดสวนดอก พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (2) ศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (3) ศูนย์การเรียนรู้การปฏิบัติธรรมวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3.4 เครื่องมือการวิจัย ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินความพอใจ ใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ประกอบด้วยทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (1) ศึกษาแนวความคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในเขตเมือง (2) พัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบในเขตเมือง โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

คือ การนำข้อมูลมาเรียบเรียง แจกแจงประเภท ตีความสร้างข้อสรุป สร้างความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี แบบอุปนัย (Induction) โดยอาศัยเครื่องมือการวิเคราะห์ ข้อมูลด้านวิศวกรรมความรู้ ประกอบกับเอกสารงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (3) ประเมินพื้นที่เรียนรู้และนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เป็นการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการดำเนินการวิเคราะห์เชิงปริมาณนั้น ชั้นแรก คือ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและแบบประเมิน แล้ว ลงรหัส แล้วหาค่าต่าง ๆ ด้วยวิธีทางสถิติ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ ทางคุณภาพ คือ การนำข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบประเมินบางส่วน มา เรียบเรียง แจกแจงประเภท วิเคราะห์สร้างข้อสรุป สร้างความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี ร่วมกับผลลัพธ์จากวัตถุประสงค์ก่อนหน้าเพื่อให้ได้ผลลัพธ์เป็นนวัตกรรมเชิง สังคมที่ต้องการ

4. ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย มีการลงพื้นที่เพื่อศึกษาเชิงคุณภาพและเชิง ปริมาณถึงบริบทชุมชน ข้อมูลทั่วไป และพัฒนานวัตกรรมบนพื้นที่การเรียนรู้ ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

4.1 การศึกษาวิจัยแนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ของชุมชนในเขตเมือง ผลการศึกษาวิจัยแนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้ คือ

1) **แนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญ ด้านเทคโนโลยี** การพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ ชุมชนต้นแบบ ได้เสนอแนวคิดการออกแบบและการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้

ชุมชนต้นแบบด้วยการสร้างเว็บไซต์แบบ Google Sites โดยให้แนวคิดการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบในเขตเมืองเป็นแหล่งข้อมูลที่ดี สามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่จำเป็นต้องมีอินเทอร์เน็ต และมีความประสงค์ให้ศึกษาการใช้งาน Progressive Web App เพื่อให้สามารถใช้งานเว็บไซต์ในกรณีที่ไม่มีอินเทอร์เน็ตได้ ออกแบบให้ผู้ใช้งานเข้าใจการใช้เครื่องมือ ทั้งในแง่การสืบค้นข้อมูล (Search) การส่งต่อข้อมูล (Share) มีเครื่องมือที่สามารถให้คำแนะนำผู้ใช้งานได้ มีระบบดูแลที่สะดวกต่อการเข้าถึงผู้ใช้งาน

2) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้าน “ประวัติศาสตร์ชุมชน” วัดสวนดอก พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างชุดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน คือ (1) ประวัติวัดสวนดอก (2) พระบรมธาตุเจดีย์ (3) พระวิหารหลวง (4) พระอุโบสถพระเจ้าเก้าตื้อ (5) กุเจ้านายฝ่ายเหนือ (6) อนุสาวรีย์ (กุ) ครุบาเจ้าศรีวิชัย และ (7) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนในเขตเมือง¹⁸

3) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้าน “ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา” วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างชุดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย (1) ประวัติวัดเจ็ดยอด (2) พระบรมธาตุเจดีย์เจ็ดยอด (3) พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าติโลกราช และ (4) สัตตมหาสถานทั้ง 7 อันเป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำคัญตามรอยพระพุทธศาสนา¹⁹

4) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้าน “การปฏิบัติธรรม” วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) จังหวัดเชียงใหม่ สร้างพื้นที่เรียนรู้และนวัตกรรมการปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับการประพฤติวัตรการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) ประวัติวัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) (2) อุโบสถ (3) วิหารลายคำ

¹⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก A1, 20 มิถุนายน 2563.

¹⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก B1, 18 มิถุนายน 2563.

(4) การปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 (5) สถานที่ขึ้น-ลาพระกรรมฐาน
(6) กุฏิเจ้าอาวาส สถานที่สอบและส่งอารมณ์กรรมฐาน เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน
ต้นแบบแห่งการปฏิบัติธรรมในเขตเมือง²⁰

**4.2 พัฒนาวัดกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน
ต้นแบบโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่ง
การเรียนรู้ในยุค 4.0 ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาวัดกรรมให้แนวคิดด้านการ
พัฒนา²¹ ดังนี้**

1) การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ โดยใช้โปรแกรม Google Sites เป็นโปรแกรมของ Google ที่ให้บริการสร้างเว็บไซต์ สามารถสร้างเว็บไซต์ได้ง่าย ปรับแต่งรูปลักษณะได้อย่างอิสระ และสามารถรวบรวมความหลากหลายของ ข้อมูลไว้ในที่เดียว

2) พัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน วัดสวนดอก พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้นแบบของสังคม ไทยให้มีการพัฒนาวัดกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ใน ยุค 4.0

3) พัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง ให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง

4) พัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ “ด้านการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4” วัดจำเปิง (ตโปทาราม) จังหวัดเชียงใหม่

**4.3 การประเมินความพอใจการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้และนวัตกรรมการ
ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง**

²⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก C1, 18 มิถุนายน 2563.

²¹ สัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ A1, 15 มิถุนายน 2563.

1) กลุ่มทดสอบนวัตกรรมจำนวนแห่งละ 80 รูป/คน รวมเป็นทั้งหมด 240 รูป/คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31-40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ประเมิน 3 ศูนย์ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลกลุ่มทดสอบนวัตกรรมจำนวนแห่งละ 80 รูป/คน ประเมิน 3 ศูนย์ รวมทั้งหมด 240 รูป/คน

อายุ	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ย
ต่ำกว่า 20 ปี	6	7.5
20-30 ปี	16	20
31-40 ปี	37	46.25
50 ปีขึ้นไป	21	26.25
รวม	80	100.00

2) ผลการประเมินพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านประวัติศาสตร์ชุมชน วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พื้นที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นวัตกรรมชุดความรู้ และคู่มือบาตรวิชัย เป็นพื้นที่ต้นแบบที่มีความพร้อมของพื้นที่เรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนสวนดอก นอกจากนี้ด้านการบริการจัดการข้อมูลประวัติศาสตร์พระบรมธาตุเจดีย์และพระวิหารหลวง รวมถึงข้อมูลประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มีการจัดการให้ข้อมูลที่ดีมาก ส่วนประเด็นการให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์แก่เจ้านายฝ่ายเหนือ คู่มือบาตรวิชัยและพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นพื้นที่ให้ความรู้ได้ดีมาก ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ ผู้ประเมินสามารถนำไปใช้งานง่ายและสะดวกในการค้นหาข้อมูล แสดงเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านประวัติศาสตร์
ชุมชนวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

ที่	ประเด็นประเมิน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ คิดเห็น
1	ความพร้อมพื้นที่เรียนรู้และ นวัตกรรมการเรียนรู้	4.25	0.73	ระดับดี
2	ความพร้อมของการบริการจัดการ	4.48	0.66	ระดับดี
3	การให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ชุมชน	4.47	0.70	ระดับดี
4	ด้านประโยชน์การนำไปใช้	4.46	0.71	ระดับดี

3) ผลการประเมินศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาพื้นที่
การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่
โดยภาพรวมพื้นที่มีความพร้อม อยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า
ความพร้อมพื้นที่เรียนรู้พระบรมธาตุเจดีย์ มีความพร้อมที่สุด การให้ความรู้ด้าน
ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาสัตตมหาสถาน สัปดาห์ที่ 5 อชปาลนิโครธที่อยู่
ในระดับดีที่สุด นอกจากนั้นอยู่ในระดับดี ด้านประโยชน์การนำไปใช้ในระดับดี
และผู้ประเมินให้การใช้ข้อมูลพื้นที่การเรียนรู้ในด้านเป็นแหล่งข้อมูลที่ตรงกับ
ความต้องการของผู้ใช้งานมาเป็นอันแรก แสดงเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา
พื้นที่การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่

ที่	ประเด็นประเมิน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ คิดเห็น
1	ความพร้อมพื้นที่เรียนรู้และ นวัตกรรมการเรียนรู้	4.20	0.73	ระดับดี
2	ความพร้อมของการบริการจัดการ	4.20	0.72	ระดับดี
3	การให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา	4.47	0.70	ระดับดี
4	ด้านประโยชน์การนำไปใช้	4.20	0.72	ระดับดี

4) ผลการประเมินศูนย์การเรียนรู้การปฏิบัติธรรม วัดจำเปิง (ตโปทาราม)
จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าความพร้อมพื้นที่เรียนรู้พระบรมธาตุเจดีย์ มีความพร้อม
ที่สุด การบริการจัดการพื้นที่เรียนรู้เวทนานุปัสสนาสติปัญญาฐานมีการบริการดีที่สุด
ส่วนการให้ความรู้ด้านการปฏิบัติกรรมฐาน การสอบและส่งอารมณ์กรรมฐานที่
อยู่ในระดับดีที่สุด ส่วนด้านการสามารถสืบค้นได้อย่างรวดเร็วในการนำไปใช้เพื่อ
การเรียนรู้มาเป็นอันแรก แสดงเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการประเมินศูนย์การเรียนรู้การปฏิบัติธรรม วัดจำเปิง (ตโปทาราม)
จังหวัดเชียงใหม่

ที่	ประเด็นประเมิน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ คิดเห็น
1	ความพร้อมพื้นที่เรียนรู้และนวัตกรรมการเรียนรู้	4.16	0.74	ระดับดี
2	ความพร้อมของการบริการจัดการ	4.21	0.71	ระดับดี
3	การให้ความรู้ด้านการปฏิบัติธรรม	4.20	0.72	ระดับดี
4	ด้านประโยชน์การนำไปใช้	4.18	0.72	ระดับดี

5) นำเสนอศูนย์เรียนรู้และนวัตกรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์
ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง ดังนี้

(1) พื้นที่การเรียนรู้ที่ 1 แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน วัดสวนดอก
พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่

ได้องค์ความรู้ใหม่ประมวลองค์ความรู้จากงานวิจัยได้ 2 ประการ คือ 1) ได้
นวัตกรมชุดความรู้ จำนวน 7 ชุดความรู้ 2) ได้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ
ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนดังนี้

ภาพที่ 1 นวัตกรรมชุดความรู้ จำนวน 7 ชุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ
ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนวัดสวนดอก พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่

(2) พื้นที่การเรียนรู้ที่ 2 แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ต้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยด้านการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบของสังคมไทย คือ แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการประมวลองค์ความรู้จากงานวิจัยได้ 2 ประการ คือ 1) ได้นวัตกรรมชุดความรู้ จำนวน 10 ชุดความรู้ 2) ได้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ดังนี้

ภาพที่ 2 นวัตกรรมชุดความรู้ จำนวน 10 ชุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่

(3) พื้นที่การเรียนรู้ที่ 3 แหล่งเรียนรู้ด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) จังหวัดเชียงใหม่ ได้องค์ความรู้ใหม่โดยการประมวลองค์ความรู้จากงานวิจัยได้ 2 ประการ คือ 1) ได้นวัตกรรมชุดความรู้ จำนวน 11 ชุดความรู้ 2) ได้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านการปฏิบัติธรรมดังนี้

ภาพที่ 3 นวัตกรรมชุดความรู้ จำนวน 11 ชุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านการปฏิบัติธรรม วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) จังหวัดเชียงใหม่

5. บทสรุปการวิจัย

การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้และสร้างนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง ภายใต้งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบ (Knowledge Center) ในสังคมไทย” แนวคิดสำคัญ คือ การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง เพื่อตอบรับและเชื่อมโยงกับบ้านเมืองจังหวัดเชียงใหม่บริเวณถนนนิมมานเหมินท์เป็นเมืองสร้างสรรค์ เป็นเมืองฉลาด เป็นแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ เป็นแนวคิดที่เน้นการสร้างหรือส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายซึ่งมีส่วนสำคัญที่ผลักดันระบบเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น ๆ แนวคิดเมืองฉลาด (smart growth city) ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Chiangmai Smart City Strategy Plan) ที่เน้นการพัฒนาการใช้พื้นที่เมืองให้เต็มประสิทธิภาพแทนการกระจายการพัฒนาเมืองออกไปเรื่อย ๆ

การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ และนวัตกรรมชุดความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง เพื่อนำไปใช้ในพื้นที่เรียนรู้ทั้ง 3 แห่ง จากการศึกษาแนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในเขตเมือง และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบวัดสวนดอก พระอารามหลวง วัดเจ็ดยอด พระอาราม และวัดจำเปิง (ตโปทาราม) เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น ให้เป็นชุมชนอัจฉริยะเป็นพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบในเขตเมือง

ด้านการพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบในเขตเมืองโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในการขับเคลื่อน

ประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในยุค 4.0 การออกแบบพัฒนา Google Sites, QR Code และชุดความรู้ เป็นการดำเนินการโดยการนำความรู้และผลการวิจัยเชิงสำรวจที่ได้จากขั้นตอนที่หนึ่งมาพัฒนา Google Sites, QR Code จากผลการพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้ี้จะมีการนำไปทดลองใช้ในกลุ่มเป้าหมายเพื่อการประเมินพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง

นำเสนอศูนย์เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง ทั้ง 3 ศูนย์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ คือ พื้นที่เรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน พื้นที่เรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา พื้นที่เรียนรู้การปฏิบัติธรรม ให้เป็นประโยชน์เชิงวิชาการ การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา ในพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ใช้ประโยชน์ในงานวิจัยงานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์พื้นที่เรียนรู้ต้นแบบ และใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/และงานสร้างสรรค์ต่อไป

คุณค่าของงานวิจัย คือ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง อันเป็นต้นแบบด้านการพัฒนานวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ซึ่งสามารถขยายผลการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยนำผลงานวิจัยด้านพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้มีการเผยแพร่ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัญญา 4 และด้านอื่น ๆ ในสังคม ชุมชน เขตเมือง และในสังคมไทยให้เป็นที่เข้าใจ และเป็นที่ยอมรับ พัฒนาให้เกิดประสิทธิผลที่ดีในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต่อสังคมโดยการขยายผลการพัฒนาทั่วประเทศไทย เสนอเป็นคู่มือการใช้พื้นที่การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบในเขตเมืองดังนี้

ภาพที่ 4 คู่มือการใช้พื้นที่การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบในสังคมไทย

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการศึกษาแนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในเขตเมือง แนวคิดด้านการออกแบบในการการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบ (Knowledge Center) มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางผังเมืองในสังคมไทย การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงด้วยโครงข่ายการคมนาคมและขนส่งของบ้านเมือง ที่มีความเหมาะสมทั้งทางด้านสาธารณูปโภค หลักการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ดี ควรคำนึงถึงความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับโครงข่ายคมนาคมและสาธารณูปโภค โดยที่ดินควรสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รองรับการเดินทางของเมือง และอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์

สาธารณะ หลักการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ทันสมัย ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อให้เกิดเมืองที่มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และเท่าเทียม จึงมีหน้าที่ประสานการพัฒนาของทุกภาคีในการตกลงทิศทางการพัฒนาร่วมกัน จากผลการศึกษาเข้ากับแนวคิดแนวคิดเมืองปรับตัว (resilient city) มีแนวทางที่จะสร้างเมืองแห่งอนาคตที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว เมืองสร้างสรรค์ และแนวคิดการพัฒนาเมืองดุลนิเวศ (EQO City) เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เมืองสร้างสรรค์มักเป็นเมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ แนวคิดการพัฒนาเมืองดุลนิเวศ (EQO City) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน ซึ่งจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้เช่นกัน²² เมืองนิเวศ (Eco-City) เป็นแนวคิดการออกแบบเมืองที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นการสร้างเมืองที่ประหยัดพลังงานและการเดินทางประเภทที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษ มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน แนวคิดเมืองนิเวศเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเมืองในอนาคต เมืองนิเวศจะช่วยสร้างเมืองที่ประหยัดพลังงานและการเดินทางประเภทที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษ มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน เมืองสุขภาวะ (Healthy City) เป็นแนวคิดที่เน้นการสร้างความเป็นมิตรกับประชาชน การสนับสนุนการพัฒนาสุขภาพประชาชน โดยการใช้สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางสุขภาพกายและทางสุขภาพใจ การใช้ชีวิตของคนเมืองในแนวทางใหม่ ภายใต้แนวคิดเมืองสุขภาวะ สามารถทำได้ดังนี้ เลือกที่อยู่อาศัยในบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น ใกล้สวนสาธารณะ ใกล้โรงพยาบาล ใกล้โรงเรียน เลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสุขภาพ เช่น ออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ พักผ่อนให้เพียงพอ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมนันทนาการ แนวคิดเมืองสุขภาวะเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในเมือง ช่วยให้ประชาชน

²² พณิต ภูจินดา และยศพล บุญสม, “แนวคิดการพัฒนาเมืองต้นแบบ,”: 30.

มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตามแผนยุทธศาสตร์การ
พัฒนาเมืองอัจฉริยะจังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 5 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะจังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: จังหวัดเชียงใหม่, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

Chiangmai Smart City Strategy Plan (เชียงใหม่: ม.ป.พ., 2562) หน้าปก.

อีกทั้งการวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
ของชุมชนต้นแบบในเขตเมืองนี้มีแนวคิดสำคัญ คือ เมืองสร้างสรรค์ เป็นแนวคิด
ที่เน้นการสร้างหรือส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งมีส่วนสำคัญ
ที่ผลักดันระบบเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น ๆ อาจเป็นพื้นที่เมืองที่ประกอบ
ไปด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม เมืองที่ให้ความสำคัญกับความ
คิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความคิด
สร้างสรรค์ เมืองสร้างสรรค์มักมีวัฒนธรรมและศิลปะที่หลากหลาย มีกิจกรรมทาง

วัฒนธรรมและศิลปะที่หลากหลาย ผู้คนในชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์และกล้าแสดงออก แนวคิดเมืองฉลาด (smart growth city)²³ แนวคิดในการวางผังเมืองและระบบคมนาคม ที่เน้นการพัฒนาการใช้พื้นที่เมืองให้เต็มประสิทธิภาพแทนการกระจายการพัฒนาเมืองออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งองค์การที่คอยผลักดันแนวคิดเกี่ยวกับเมืองฉลาด กล่าวถึงหลักการในการพัฒนาเมือง แนวคิดเมืองอัจฉริยะที่รัฐบาลได้มีการผลักดันให้เกิดขึ้นในประเทศไทย หากเรามองในระดับสากลพบว่า แนวคิดนี้ปรากฏไว้อย่างชัดเจนในอดีต คือ ในปี พ.ศ. 2540 ในความหมายของเมืองเสมือนจริงซึ่งเกิดขึ้นจากวิกฤติของเมืองในประเทศตะวันตก ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ซึ่งความเหลื่อมล้ำ ของประชาชนภายในเมืองนั้น ๆ รวมถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในขณะนั้น ๆ

ดังนั้น แนวคิดสำคัญในการออกแบบการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง คือ วัดสวนดอก พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนด้าน “ประวัติศาสตร์ชุมชน” วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง พัฒนาด้าน “ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา” และวัดท่าเปิง (ตโปทาราม) เด่นด้านการปฏิบัติธรรมจึงพัฒนา “ศูนย์การปฏิบัติธรรม” จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 3 ศูนย์เป็นชุมชนในเขตเมืองที่สำคัญสามารถเป็นต้นแบบแห่งการพัฒนา

6.2 ผลการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในยุค 4.0

การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง โดยได้ศึกษาถึงปัญหาด้านการเข้าถึงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และศูนย์การปฏิบัติธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนถึง

²³ เรื่องเดียวกัน, 31.

การออกแบบนวัตกรรมชุดความรู้ในการนำมาใช้ในพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ผลการศึกษาอภิปรายผล คือ การพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบในเขตเมือง การนำองค์ความรู้เชิงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ (Knowledge Center) และการพัฒนาเมืองอัจฉริยะเพื่อให้วัดและคณะสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ และในประเทศไทย ได้มีเรียนรู้แบบของพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบ และการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ (Knowledge Center) ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรม ในการพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบในเขตเมืองในครั้งนี้ ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบพัฒนา Google Sites, E-Book และ QR Code ให้เป็นนวัตกรรมชุดความรู้ เป็นการดำเนินการโดยการนำความรู้และผลการวิจัยเชิงสำรวจที่ได้จากขั้นตอนที่หนึ่งมาพัฒนา Google Sites, E-Book, QR Code การพัฒนาชุดความรู้นี้มีรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบ ส่วนที่จะพัฒนาชุดความรู้ มีลักษณะอยู่ในกรอบของประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรม ส่วนประกอบของ Google Sites, E-Book, QR Code ได้บรรจุตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่ได้มีการสำรวจในเบื้องต้น การพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบได้พัฒนาบน Google Sites ก็ดี การสร้างนวัตกรรมชุดความรู้แบบ E-Book ก็ดี ตลอดถึงการจัดทำเป็น QR Code เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจในการศึกษาได้เข้าถึงข้อมูลได้โดยง่าย ก็ยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารบางประการ ที่ยังต้องพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

6.3 ความพึงพอใจการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้และนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมือง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบในเขตเมือง และเมื่อพิจารณา

รายด้านมีความคิดเห็นในระดับดีทุกด้าน แต่เมื่อพิจารณารายประเด็นในแต่ละด้านมีข้อควรอภิปราย ดังนี้

1) **ด้านความพร้อมของพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ** ความพร้อมของพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบ จากผลการวิจัยพบว่า มีความพร้อมส่วนใหญ่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นการสร้างหรือส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายโดยมีผู้คนเป็นศูนย์กลางซึ่งมีส่วนสำคัญที่ผลักดันระบบเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น ๆ อาจเป็นพื้นที่เมืองที่ประกอบไปด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมไทย เมืองสร้างสรรค์คือเมืองที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะ และวัฒนธรรม นวัตกรรมใหม่ ๆ และผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ๆ เกิดขึ้นในชุมชนสังคม เพื่อสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน มั่นคง การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ต้องอาศัยกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ เช่น การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา นวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้น และการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สังคมไทยมีทุนทางสังคมเป็นอย่างดีแล้ว และศิลปะที่หลากหลาย สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน และการสร้างประสิทธิภาพสำหรับบุคลากรในเมือง เพิ่มโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งเสริมให้เมืองเกิดการเรียนรู้ เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนา งานสร้างอาชีพ และเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในพื้นที่ชุมชนเมือง สร้างชุมชนที่สามารถรับมือกับการปรับตัวเมื่อเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางต่าง ๆ และตอบรับกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ชุมชนเมือง และสนับสนุนและสร้างโครงข่ายการเรียนรู้อย่างครบวงจรของมนุษย์

2) **ด้านการบริการจัดการด้านข้อมูลประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา** เมื่อพิจารณาด้านการบริการจัดการข้อมูลประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาทั้ง 3 ศูนย์การเรียนรู้ พบว่า ชุมชนต้นแบบด้านประวัติศาสตร์ชุมชนวัดสวนดอก

มีระบบการจัดการข้อมูลที่ดีที่สุด (=4.47) (วัดเจ็ดยอดและวัดร่ำเปิง=4.21) ถ้ามองในรายละเอียด จะพบว่าหลายด้านที่อยู่ในระดับดีมาก อาทิ การให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์แก่เจ้านายฝ่ายเหนือ กุศุบาเจ้าศรีวิชัย พระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้การดำเนินบริการด้านข้อมูลสถานที่อื่น ๆ ไว้เป็นแนวทาง เพื่อจัดเครือข่ายกิจกรรมการเรียนรู้ การเข้าใจถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกลุ่มกับเครือข่าย รวมทั้งการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม โหนด และชุมทาง (hub) จะช่วยให้เรามองเห็นความสัมพันธ์และกระบวนการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับพระมหาสุทิตย์ อาภากร²⁴ กล่าวว่า “เครือข่ายทางสังคม” เป็นคำที่มีนัยและความหมายที่แตกต่างกันไป ตามความคิดเห็นมุมมองและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ในมิติของการปฏิสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งที่เป็นกระบวนการ วิธีการ และกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนทางสังคม ที่แสดงถึงรูปแบบความสัมพันธ์ภายใต้เงื่อนไขที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และเครือข่ายที่มีต่อกัน และในมิติแห่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นด้วยกระบวนการและกิจกรรมในสังคม เช่น การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประสานผลประโยชน์ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ฯลฯ ที่เป็นปัจจัยหลักให้สมาชิกหรือฝ่ายต่าง ๆ มีความผูกพันต่อกันเพื่อเสริมสร้างในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ

3) ด้านการให้ความรู้ สื่อนวัตกรรม Google Site เป็นสื่อที่ให้ความรู้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านประวัติศาสตร์ ผู้ใช้สื่อมีความพึงพอใจจากการวัดผลทั้ง 3 ศูนย์การเรียนรู้ อยู่ในระดับดี ให้ความรู้รอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาซึ่งต้องอาศัยความแม่นยำและเที่ยงตรง เพื่อผู้นำไปใช้เข้าใจและฝึกฝน ปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยมที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีไว้ว่า การเรียนรู้เกิดจากการกระทำและการสังเกตจากผู้อื่น จึงมีผลก่อให้เกิด

²⁴ พระมหาสุทิตย์ อาภากร, *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), 2548), 58–59.

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ ๆ การเรียนรู้เริ่มจากสิ่งที่เล็กและง่ายไปหาสิ่งที่มีความสลับซับซ้อน การเรียนรู้จากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ การเรียนรู้ควรเริ่มจากที่ละเล็กละน้อย และเรียนรู้เป็นตามลำดับขั้นตอน และการฝึกหัด หมายถึง การทำพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง ซ้ำ ๆ เพื่อให้จำได้อย่างคงทน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญในการเรียนทักษะต่าง ๆ²⁵

4) **ด้านประโยชน์การนำไปใช้** ชุมชนวัดกรรมกรออกแบบและพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบ เป็นการออกแบบที่สามารถใช้งานง่ายและสะดวกในการค้นหาข้อมูลจากการประเมินพื้นที่เรียนรู้วัดสวนดอก พระอารามหลวง ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (=4.55) สอดคล้องกับผลการประเมินศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาพื้นที่การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง พบว่า นวัตกรรมดังกล่าวเป็นแหล่งข้อมูลที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน ซึ่งสอดคล้องกับอายุของผู้ใช้งานอยู่ระหว่าง 30–40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นผู้ให้บริการตอบสนองข้อมูลที่ต้องการ นอกจากนี้ผู้ประเมินศูนย์การเรียนรู้การปฏิบัติธรรมพื้นที่การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ วัดรำเปิง (ตโปทาราม) ยังระบุอีกว่าระบบดังกล่าวสามารถสืบค้นได้อย่างรวดเร็วในการนำไปใช้เพื่อการเรียนรู้

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** ผลการศึกษาวิจัยนี้สามารถขยายผลการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยนำผลงานวิจัยพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้เผยแพร่ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมต่อสังคมให้เป็นที่เข้าใจและเป็นที่ยอมรับเกิดประสิทธิผลที่ดีต่อสังคมไทยขยายผลการพัฒนาทั่วประเทศไทย

²⁵ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาการศึกษา (*Educational Psychology*) (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, 2546), 39.

8.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ด้านการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ที่ดี นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ชุมชนต้นแบบในเขตเมืองที่ดี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย โดยนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

- 1) การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- 2) การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- 3) การใช้ประโยชน์ในงานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- 4) การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ขยายหรือสร้างเครือข่าย และสร้างกระบวนการเรียนรู้การพัฒนารูปแบบพื้นที่และกิจกรรม เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้าถึงข้อมูลพื้นฐานของแต่ละชุมชน ผ่านการปฏิบัติจริงในพื้นที่อย่างกว้างขวางมากขึ้น ด้านการพัฒนาฐานข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชน ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในทุกมิติ และควรนำไปใช้ประโยชน์เกิดแก่สถานที่ทางศาสนาในสังคมไทย

8.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป 1) การวิจัยด้านการพัฒนา นวัตกรรมชุดความรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ควรให้ครอบคลุมถึงเวียงสวนดอก ศึกษา ด้านประวัติศาสตร์ ทั้งศิลปะ และวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองเดิมถึงปัจจุบัน และควรศึกษารูปแบบและการพัฒนาด้านนวัตกรรม การบริหารจัดการและการบริการการท่องเที่ยวเพื่อให้ได้เข้าถึงข้อมูลทุกท่านที่ได้เข้ามาเยี่ยมชมสถานที่ 2) ควรวิจัยและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ทั้ง 3 ศูนย์การเรียนรู้นี้เป็นรูปแบบภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น ๆ เพื่อเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรมชั้นนำอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

• ภาษาไทย

1. คัมภีร์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

2. หนังสือ

คณาจารย์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. ความจริงของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2547.

จังหวัดเชียงใหม่, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ Chiangmai Smart City Strategy Plan. เชียงใหม่: ม.ป.พ., 2562.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาการศึกษา (Educational Psychology). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, 2546.

แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”. บรรณาธิการโดย พระราชวรเมธี และคณะ.” กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560.

<http://www.buddhism4.com/web/download/book%201.pdf>.

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), 2548.

วิทยากร เชียงกุล. พัฒนาชุมชน-พัฒนาสังคม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527.

อุบลรัตน์ เพ็งสฤติย์. จิตวิทยาการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549.

3. พจนานุกรม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. ในงานบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทาน (บุญอัฐฐะ) อุทิศให้นายกอง ศรีสมุทร และนางพูล ศรีสมุทร. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., 2561.

4. บทความ

พนิต ภูจันดา และยศพล บุญสม. “แนวคิดการพัฒนาเมืองต้นแบบ.” *วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม*, ปีที่ 3, ฉบับที่ 1, (มกราคม - มิถุนายน 2559): 20-43.

5. รายงานวิจัย

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, พระราชวรมณี (พล อากาศโร), พระครูพิพิธสุตาทร (บุญช่วย สิรินธโร), ณัทธิร์ ศรีดี, จักรกริช และวันชัย พลเมืองดี. “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.” รายงานการวิจัย, สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2556.

6. ข้อมูลจากเว็บไซต์

ศิรินทิพย์ อิศาสะวิน. “‘วัด’ ต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน.” *สสส*, 30 พฤศจิกายน 2553. <https://www.thaihealth.or.th/?p=246301>.